

بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر بهبود تاب‌آوری روستائیان در همه‌گیری کرونا، تبیین نقش میانجی بهزیستی اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۲۶

اکبر بهمینی*؛ استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. bahmani.akbar@gmail.com
حسین نازکتبار؛ استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده:

شیوع و همه‌گیری جهانی ویروس جدید کرونا به‌عنوان یک بیماری پاندمیک، موجی از ترس و اضطراب را کشورهای مختلف به وجود آورده است و نگرانی آن در مناطق روستایی به دلیل کمبود امکانات بهداشتی و جمعیت بالای سالمندان بیش از مناطق دیگر است. این بیماری واگیردار نه تنها سبب نگرانی‌هایی در ارتباط با سلامت جسمی افراد بلکه سبب بروز تعدادی از بیماری‌های روان‌شناختی نیز شده است. در این شرایط، ارتقا سطح تاب‌آوری یکی از راه‌های کاهش ابعاد آسیب‌پذیری روانی افراد در برابر همه‌گیری کرونا در نواحی روستایی است. پژوهش حاضر با توجه به سرمایه معیشتی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تاب‌آوری روستائیان، باهدف بررسی تأثیر همه‌گیری کرونا بر این سرمایه و در نقش میانجی بهزیستی اجتماعی انجام شده است. پژوهش کنونی از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی از شاخه مطالعات میدانی به شمار می‌آید. روش انجام پژوهش به‌صورت پیمایشی بوده و جامعه آماری پژوهش شامل ۱۶۰ نفر از سرپرستان خانوار منطقه چوب‌بست از توابع شهرستان بابل بود که با استفاده از روش سرشماری، تمام آن به‌عنوان نمونه انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات، از پرسشنامه استاندارد استفاده شد. در بخش آمار استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS و AMOS به تحلیل و آزمون فرضیات پرداخته شد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۰.۹۵، سرمایه معیشتی تأثیر مثبت و معناداری بر تاب‌آوری روستائیان در مقابل همه‌گیری کرونا دارد. همچنین نتایج نشان داد که سرمایه معیشتی تأثیر معناداری بر بهزیستی اجتماعی دارد و در نهایت بهزیستی اجتماعی بر بهبود تاب‌آوری اهالی روستا تأثیر معناداری دارد. بدین ترتیب می‌توان با تقویت حمایت‌های اجتماعی و سرمایه‌های معیشتی زمینه را برای ارتقاء تاب‌آوری افراد فراهم نمود.

واژه‌های کلیدی: همه‌گیری کرونا، سرمایه معیشتی، تاب‌آوری، بهزیستی اجتماعی.

Investigating the Impact of Livelihood Capital on Improving Rural Resilience in Coronavirus Epidemic, Explaining the Mediating Role of Social well-being

A. Bahmani*, H. Nazoktabar

Abstract

The global outbreak of the new coronavirus as a pandemic disease has caused a wave of fear and anxiety in various countries, and its concern in rural areas due to lack of health facilities and the overpopulation of the elderly over the regions. Is another. This contagious disease has not only caused concerns about people's physical health but has also caused a number of psychological illnesses. In these conditions, one of the ways to reduce the psychological vulnerability of people in rural areas against coronary heart disease is to improve their resilience, and because it is one of the most important factors affecting resilience. The present study aims to investigate the impact of subsistence capital on the resilience of villagers against the corona epidemic with the mediating role of social well-being. The present study is purposeful, practical and in terms of Data collection is a type of descriptive research in the field of field studies. The research method was survey and the statistical population of the present study included 160 heads of households in the wooded area of Babol city, who were selected as a sample using the entire census method. A standard questionnaire was used to collect information. In the inferential statistics section, hypotheses were analyzed and tested using SPSS and AMOS software. The results of data analysis show that at the level of 95% confidence, livelihood capital has a positive and significant effect on the resilience of villagers against the corona epidemic. The results also showed that livelihood capital has a significant effect on social well-being and finally social well-being has a significant effect on improving the resilience of villagers. In this way, it is possible to promote the resilience of individuals by strengthening social support and livelihood capital.

Keywords: Corona virus epidemic, rural livelihood, livelihood capital, resilience, social well-being.

همه‌گیر از نظر جسمی، روانی و اجتماعی فشار زیادی بر انسان‌ها جهت سازگاری آن‌ها برای کاهش شیوع وارد می‌کند [۸]. در این چارچوب یکی از راه‌های کاهش ابعاد آسیب‌پذیری افراد در نواحی روستایی در برابر همه‌گیری کرونا تاب آور ساختن آن‌ها است و این امر با توجه به نقش تأثیرگذار سرمایه‌های معیشتی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اثرگذار بر تاب‌آوری [۹] امکان‌پذیر است. وجود جامعه‌ای یکپارچه با روابط صمیمانه و همدلانه می‌تواند بر ارتقاء تاب‌آوری [۱۰] روستاییان نیز تأثیرگذار باشد.

بهبودی اجتماعی از مؤلفه‌هایی است که نقشی مهم در تاب‌آوری و تأمین سلامت روان و کاهش استرس روستاییان دارد [۱۱]. این مؤلفه، آثار رویدادهای استرس‌زا را تعدیل می‌کند [۱۲] و شامل بسیاری از ویژگی‌های جوامع سنتی مانند وحدت اجتماعی، تشریک‌مساعی، پیوند اجتماعی و میزان راحتی افراد در پذیرش دیگران است [۱۳]. شواهد موجود در خصوص همه‌گیری کرونا نشان می‌دهد که ارتباط تنگاتنگ، همدلی بالا و برقرار ارتباطات آسان در میان روستاییان باعث کنترل آسان‌تر احساسات منفی مانند اضطراب و استرس ناشی از کرونا در میان آن‌ها شده است به طوری که افراد از طریق تعامل مثبت بازخوردهای مثبتی را نیز دریافت می‌کنند که خود سبب ایجاد احساس مطلوب و ارتقاء تاب‌آوری در آن‌ها می‌شود [۱۴]. تاب‌آوری به معنای توانایی یک نظام اجتماعی برای بهسازی خود پس از رویدادهای ناگوار و استرس‌زا است [۱۵]. کاتر و دیویدسون تاب‌آوری را نوعی توانمندی در برقراری تعادل روانی طی شرایط خطرناک و استرس‌زا می‌دانند [۱۶]. افزایش تاب‌آوری جامعه به معیشت پایدار و ظرفیت سازگاری آن [۹] و تاب‌آوری به کیفیت زندگی افراد بستگی دارد [۱۷]. برای رسیدن به وضع مطلوب

شیوع افسارگسیخته، میزان بالای سرایت‌پذیری [۱] و انتشار گسترده کرونا ویروس در نقاط مختلف دنیا استرس و نگرانی‌های بسیاری را در جوامع بشری به وجود آورده است [۲]. این بیماری که از طریق ترشحات مجاری تنفسی و همچنین انتقال از راه ذرات هوا از شخصی به شخص دیگر انتقال می‌یابد [۳] علاوه بر مرگ صدها هزار نفر منجر به قرنطینه بسیاری از شهرها، تعطیلی طولانی‌مدت بسیاری از سازمان‌ها و تغییرات اساسی در الگوهای روابط در سطح فردی، بین فردی، سازمانی، ملی و بین‌المللی شده است [۴]. فراگیری کرونا ویروس در ایران به صورت رسمی در ۳۰ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد. هرچند به گفته برخی متخصصان از دی‌ماه بیماری با علائم کرونا ویروس به مراکز درمانی مراجعه کرده‌اند که به علت نوپدید بودن بیماری مورد شناسایی قرار نگرفت [۵]. ناشناخته بودن بیماری، سرعت انتقال آن و تجهیزات کم مراقبی همراه با فضا سازی‌های رسانه‌ای موجب ظهور ترس و بروز واکنش‌های هیجانی در جامعه شده است [۶]. در این میان نواحی روستایی به دلیل ضعف در امکانات بهداشتی و دربرداشتن درصد بالایی از جمعیت سالمند نسبت به مناطق شهری آسیب‌پذیرتر است و دسترسی روستاییان به مراکز درمان کرونا با توجه به بعد مسافت می‌تواند بر آسیب‌پذیری آن نیز بیفزاید. از طرفی تجربه کشورهای درگیر این بیماری نشان می‌دهد که تمامی سیاست‌ها و اقدامات در راستای کمک به قطع زنجیره انتشار ویروس از طریق کاهش تماس فیزیکی بین افراد است [۷] که این امر آسیب‌پذیری آن را نیز با توجه به سبک زندگی و روابط تنگاتنگ اجتماعی در روستا افزون‌تر نموده است. به‌طور کلی بیماری‌های

تاب‌آوری باید درک صحیحی از مشکلات و کمبودهای منطقه داشت. یکی از جنبه‌های تأثیرگذار در تاب‌آوری روستائیان در شرایط ناگوار مانند همه‌گیری کرونا که به خاطر انتشار افسارگسیخته آن دولتمردان توصیه به قرنطینه و ماندن در خانه نموده‌اند، دسترسی آن‌ها به سرمایه‌های معیشتی است که زندگی روستائیان را بر حسب نوع، میزان و ماهیت آن تحت تأثیر قرار می‌دهد [۹]. در واقع ارتقاء سرمایه‌های معیشتی روستائیان باعث کاهش آسیب‌پذیری آن‌ها در برابر بلایا است [۱۸]. با توجه به نقش مهم سرمایه‌های معیشتی در تاب‌آوری خانواده‌ها، به‌ویژه خانواده‌های روستایی که تحت تأثیر فعالیت‌های کشاورزی هستند، در مقابل بلایا؛ این مقاله سعی در بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر میزان تاب‌آوری روستائیان در شرایط همه‌گیری کرونا و تأثیر بهزیستی اجتماعی با توجه به فرهنگ حاکم بر روستا و ارتباطات اجتماعی موجود در آن دارد.

مبانی نظری پژوهش

سرمایه معیشتی: معیشت متشکل از قابلیت‌ها، سرمایه‌ها و فعالیت‌های لازم برای گذران معاش است و زمانی پایدار است که بتواند از عهده شوک‌ها و استرس‌ها برآمده و در مقابل آن‌ها سپر باشد [۱۹]. سرمایه‌های معیشتی رویکردی آگاهانه و شامل ترکیبی از فعالیت‌های اعضای خانوار است که به‌عنوان وسیله‌ای برای بقا و بهبود معیشت بیان می‌شود [۹]. رویکرد معیشتی در مرحله نخست به این نکته توجه دارد که مردم چگونه از سرمایه‌های خود برای ارتقاء معیشت خویش استفاده می‌کنند [۲۰]. به‌طور کلی برداشت‌های متعددی از رویکرد معیشت پایدار وجود دارد. سرمایه‌های معیشتی شامل سرمایه‌های طبیعی، فیزیکی، مالی، انسانی و اجتماعی است [۲۱] که سرمایه انسانی شامل دانش،

مهارت‌ها و توانمندی برای کار کردن، سرمایه طبیعی شامل آب، انرژی و ابزار تولید، سرمایه فیزیکی شامل حمل‌ونقل، انرژی و ابزار تولید، سرمایه اجتماعی شامل روابط مبتنی بر اعتماد، شبکه‌ها و عضویت در گروه‌ها و سرمایه‌های مالی شامل پس‌انداز و منابع مالی در اختیار مردم است [۲۲].

تاب‌آوری: در زمینه تاب‌آوری در مناطق روستایی تحقیقات بسیاری با عناوین مختلف در محافل علمی و دانشگاهی صورت گرفته است. بحث تاب‌آوری در این مورد بیشتر به شاخص‌های طبیعی مانند سیل، خشک‌سالی، زلزله و مواردی از این قبیل محدود شده و کمتر به تاب‌آوری در مقابل بلایای انسانی مانند همه‌گیری کرونا پرداخته شده است. واژه تاب‌آوری از نظر صاحب‌نظران شامل مفهوم انعطاف‌پذیری، بهبود و بازگشت به حالت اولیه پس از رویارویی با شرایط ناگوار است. شرایط ناگوار فقط محدود به بلایای ساخت دست بشر نظیر جنگ و فقر، یا بلایای طبیعی مانند خشک‌سالی و سیل نمی‌شود؛ بلکه شامل شرایط ناگوار زندگی مانند بیماری و یا تغییر در موقعیت شغلی و آموزشی نیز هست [۲۳]. تاب‌آوری روان‌شناختی به فرایند پویای انطباق و سازگاری مثبت با تجارب تلخ و ناگوار در زندگی اطلاق می‌شود [۲۴].

تاب‌آوری توانایی انطباق سطح کنترل بر اساس شرایط محیطی است. در نتیجه‌ی این انعطاف‌پذیری انطباقی، افرادی با سطح تاب‌آوری بالاتر، با احتمال بیشتری عواطف مثبت را تجربه نمایند و اعتماد به نفس بالاتری داشته و در مقایسه با افراد دارای سطح پایین تاب‌آوری، سازگاری روان‌شناختی بهتری دارند [۲۵]. با ارتقاء تاب‌آوری، فرد می‌تواند در برابر عوامل استرس‌زا، اضطراب‌آور و همچنین عوامل مسبب ایجاد اغلب مشکلات روان‌شناختی از خود مقاومت نشان داده

و بر آن‌ها غلبه نمایند [۲۶].

بهبودی اجتماعی: مطالعات گذشته در زمینه تاب‌آوری روستائیان همواره به دنبال ارزیابی سرمایه‌ها و منابع معیشت بوده و به برآورده نمودن راهبردهای حفظ معیشت، ارتباط بین دارایی‌ها و تاب‌آوری و تجزیه و تحلیل شرایط بحرانی پرداخته است و کمتر به عوامل اجتماعی تأثیرگذار توجه شده است. لذا می‌توان عوامل بسیاری را در ارتقاء تاب‌آوری روستائیان دخیل دانست که وجود شبکه‌های اجتماعی و پیوندهای اجتماعی [۱۰] از مهم‌ترین عوامل در میان روستائیان است. بهبود اجتماعی به معنای ادراک فرد از یکپارچگی او با جامعه و احساس وی از مشارکت با جامعه تعریف می‌شود [۲۷]. در این حالت فرد خود را متعلق به گروه بزرگ‌تری می‌داند که در پیشرفت آن سهمیم است [۱۳]. بهبود اجتماعی به توانایی فرد در تعامل مؤثر با دیگران و اجتماع به‌منظور ایجاد روابط ارضاکنده‌ی شخصی و به انجام رساندن نقش‌های اجتماعی اطلاق می‌شود. بهبود اجتماعی توانایی شناخت هر شخص از خود به‌عنوان عضوی از جامعه بزرگ‌تر است. به‌طور کلی از نظر این دیدگاه هر شخص عضوی از افراد خانواده و عضو جامعه‌ای بزرگ‌تر به حساب می‌آید. به عبارت دیگر بهبود اجتماعی وجود ارتباط میان افراد یا همان جامعه‌پذیری، لذت از بودن در میان دوستان، پشتیبانی از سوی خانواده، بستگان و دوستان است [۲۸]. بهبود اجتماعی مفهومی چندبعدی و شامل انسجام، مشارکت، پیوستگی، پذیرش و شکوفایی اجتماعی است که می‌تواند سبب وحدت، تشریک‌مساعی و تقویت ارتباطات اجتماعی شود [۲۹].

پیشینه پژوهش: با بررسی پیشینه پژوهش‌ها در زمینه مباحث مربوط به همه‌گیری کرونا و توجه به بدعت بحث تحقیقات بسیار ناچیز انجام‌شده در این

خصوص، ایرجی (۱۳۹۹) با بررسی آثار روان‌شناختی ویروس کووید ۱۹ در کارکنان سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی بیان داشت که بیش از ۶۰ درصد افراد مورد مطالعه به دلیل ماهیت دلهره‌آور بیماری، گستره اطلاعات صحیح و غلط در رسانه‌های مختلف اعم از شبکه‌های رسمی و غیررسمی دچار اضطراب شده و از آینده‌ی پیش رو هراس دارند [۳۰]. وینکرز در تحقیقی تحت عنوان راه‌های مقاومت در برابر استرس ناشی از همه‌گیری بیماری کرونا، تمرکز بر تاب‌آوری و راهکارهای تقویت آن را راهی برای کاهش استرس ناشی از کرونا و ویروس می‌داند [۳۱]. ایمانی و محمدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تحلیل رابطه بین سرمایه‌های معیشتی و تاب‌آوری مناطق روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان اردبیل) بیان نمودند که رابطه مثبت و معناداری میان سرمایه معیشتی و تاب‌آوری وجود دارد. سرمایه انسانی و اجتماعی نیز بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری دارند [۹]. دربان و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «تحلیل فضایی سرمایه‌های معیشتی کشاورزان: مطالعه موردی مناطق روستایی شهرستان شازند» ارائه نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه‌های معیشتی به لحاظ پایداری یکسان نبوده و سرمایه مالی و طبیعی با میانگین ۲/۵۹ و ۲/۸۴ ناپایدارترین و سرمایه فیزیکی با میانگین ۳/۵۲ پایدارترین بعد معیشت پایدار کشاورزان شهرستان شازند به شمار می‌روند [۲۰]. سواری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی نشان دادند که انسجام و ارتباطات اجتماعی موجود در روستاها از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر ارتقاء تاب‌آوری روستائیان است و روابط متقابل همسایگان در روستا، کمک به یکدیگر در کارها و وجود شبکه‌های روابط خانوادگی در روستاها منجر به بهبود تاب‌آوری آن‌ها شده است [۱۰].

همچنین رضایی و نوغانی به نقل از کیز (۱۳۹۶) در تحقیقی تحت عنوان شناسایی عوامل مؤثر بر بهزیستی اجتماعی دریافتند که وجود پایگاه اجتماعی-اقتصادی بر بهزیستی اجتماعی افراد اثرگذار است؛ به طوری که وضعیت اجتماعی اقتصادی پایین باعث کاهش آن در تمامی ابعاد می شود [۳۲].

روش تحقیق و ابزارها

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی، از نظر جمع‌آوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی و از شاخه مطالعات میدانی و از حیث ارتباط بین متغیرهای پژوهش از نوع علی است. روش انجام پژوهش به صورت پیمایشی بوده که مهم‌ترین مزایای آن قابلیت تعمیم نتایج است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل ۱۶۰ نفر از زنان و مردان سرپرست خانوار منطقه چوب‌بست از توابع شهرستان بابل بود که با استفاده از روش سرشماری تمامی آن‌ها به عنوان نمونه انتخاب شدند. متغیرهایی مورد بررسی در این تحقیق شامل متغیر مستقل سرمایه معیشتی، متغیر وابسته بهبود تاب‌آوری و متغیر میانجی بهزیستی اجتماعی است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش، شامل پرسشنامه سرمایه معیشتی شرفی و همکاران (۱۳۹۶)، دارای ۲۵ سؤال و خرده‌مقیاس‌های سرمایه‌های اجتماعی، مالی، انسانی، طبیعی، فیزیکی و پرسشنامه تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳) دارای ۲۵ سؤال و با خرده‌مقیاس‌های کنترل، روابط ایمن، کنترل عواطف منفی، تأثیرات معنوی و پرسشنامه بهزیستی اجتماعی کیز (۱۹۹۸) شامل ۳۳ سؤال و خرده‌مقیاس‌های همبستگی، مشارکت، انسجام، شکوفایی و پذیرش اجتماعی به صورت طیف لیکرت تنظیم شده است.

جهت بررسی برازش بخش اول (برازش مدل‌های

اندازه‌گیری) از سه مورد استفاده می‌شود: پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگرا. پایایی شاخص نیز خود توسط دو معیار مورد سنجش واقع می‌گردد: آلفای کرونباخ که کسب مقدار بیشتر از ۰/۷ نشان از پایایی مناسب ابزار اندازه‌گیری دارد، پایایی ترکیبی (CR)^۱ که حاصل از یک نسبت است که در صورت این کسر، واریانس بین یک سازه با شاخص‌های آن و در مخرج کسر، واریانس سازه با شاخص‌هایش به اضافه‌ی مقدار خطای اندازه‌گیری می‌آید. در صورتی که مقدار CR برای هر سازه بالای ۰/۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب و مقدار کمتر از ۰/۶ عدم وجود پایایی را نشان می‌دهد. جهت بررسی روایی ابزار پژوهش از روش جهت سنجش روایی همگرا از معیار AVE^۲ استفاده می‌شود که این معیار نشان‌دهنده‌ی میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود است که هر چه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر خواهد بود. ضرایب حاصل از محاسبه آلفای کرونباخ، ضریب پایایی ترکیبی و روایی همگرا در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱. خلاصه برازش مدل‌های اندازه‌گیری

سازه	آلفای روناخ	CR	AVE
سرمایه معیشتی	۰,۸۵	۰,۸۱۴	۰,۶۳۲
بهبود تاب‌آوری	۰,۷۲	۰,۸۴۱	۰,۵۲۱
بهزیستی اجتماعی	۰,۷۷	۰,۸۳۲	۰,۵۵۸

بر اساس جدول ۱، مقادیر AVE همگی در سطح بالاتر از ۰/۵ هستند و پایایی (که ضریب آلفای کرونباخ تمامی پرسشنامه‌ها بالاتر از ۰/۷ هستند) نیز بیانگر برازش کمابیش مطلوب مدل اندازه‌گیری کلیه متغیرهای اصلی پژوهش و اعتبار هم‌گرایی شاخص‌ها به متغیرهای اصلی پژوهش در سطح کمابیش بالایی است.

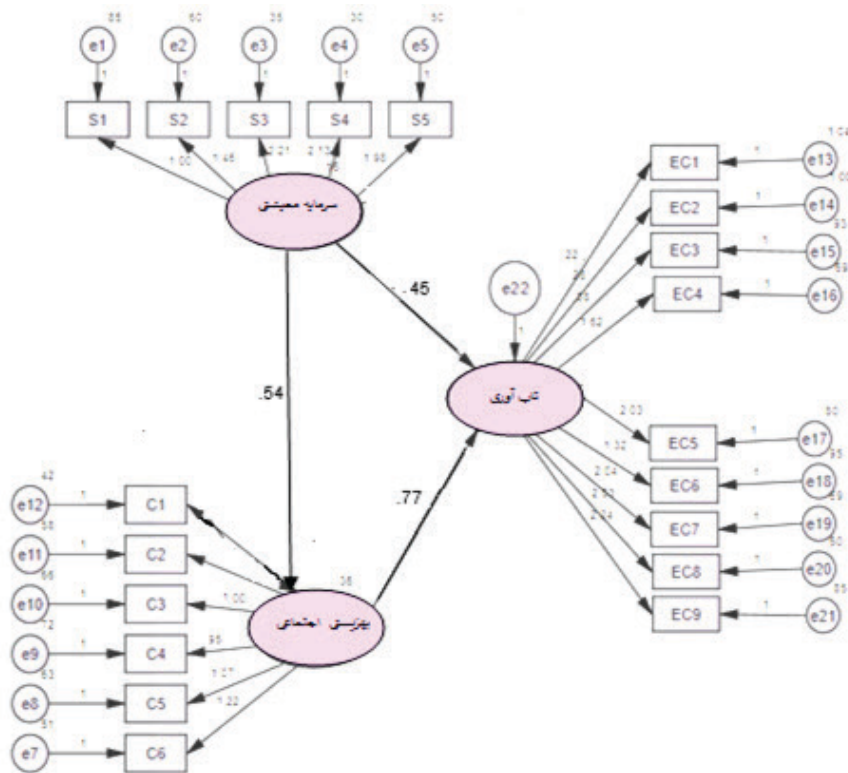
تجزیه و تحلیل داده‌ها

جدول شماره ۲. نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

شاخص‌ها	کولموگروف اسمیرنوف	Sig
سرمایه معیشتی	۱,۴۷۰	۰,۲۱۲
بهبود تاب‌آوری	۱,۰۲۲	۰,۱۱۵
بهبودی اجتماعی	۱,۰۱۷	۰,۱۲۰

پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه، با استفاده از نرم‌افزار SPSS۲۲ و AMOS۲۲، اطلاعات به دست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای آزمون نرمال بودن نمره عوامل منتج استفاده می‌شود تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل شود. فرض ما به هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها صفر مثبتی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۵٪ آزمایش می‌کنیم؛ بنابراین اگر آماره آزمون بزرگ‌تر مساوی ۰/۰۵ باشد، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مثبتی بر نرمال بودن داده وجود نخواهد داشت و به عبارتی توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. نتایج این آزمون در جدول ۲ نشان داده شده است.

سطح معناداری (sig)، شاخص‌های تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ است و همچنین از آنجایی که نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، نرمال بودن داده‌ها را تأیید کرد، بدین ترتیب برای آزمون فرضیه‌ها و سایر آزمون‌های آماری از آمار پارامتریک استفاده شد. یافته‌های توصیفی مربوط به میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول

نمودار ۱. خروجی مدل با استفاده از نرم‌افزار AMOS

شماره ۳ ارائه شده است.

در پژوهش حاضر به منظور آزمون معناداری فرضیه‌ها از دو شاخص جزئی مقدار بحرانی CR و P استفاده شده است. بر اساس سطح معناداری ۰/۰۵ مقدار بحرانی باید بیشتر از ۱/۹۶ باشد، مقدار پارامتر کمتر از این در الگو مهم شمرده نمی‌شود، هم‌چنین مقادیر کوچک‌تر از ۰/۰۵ برای مقدار P حاکی از تفاوت معنادار مقدار محاسبه‌شده برای وزن‌های رگرسیونی با مقدار صفر در سطح ۰/۹۵ است. با در نظر گرفتن نتایج تجزیه و تحلیل مدل به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شده است که نتایج آن در جدول شماره ۵، ارائه شده است.

با توجه به جدول ۵ و آزمون فرضیات اصلی پژوهش، تأیید فرضیات اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مشاهده می‌شوند. در توضیح آزمون فرضیات اصلی باید گفت که با توجه به مقدار بحرانی (CR) که برای تمامی آن‌ها مقداری بیش از ۱/۹۶ دارد و مقدار (P) که کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیات اصلی پژوهش تأیید می‌شوند. لذا با توجه به جدول ۵ می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ در روستای چوب‌بست سرمایه معیشتی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تاب‌آوری اهالی روستا دارد. هم‌چنین نتایج حاصل از بررسی داده‌ها نشان‌دهنده آن است که

جدول شماره ۳. میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش حاضر

ردیف	متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳
۱	سرمایه معیشتی	۳/۴۵۷	۰/۸۰۱	-	-	-
۲	بهبود تاب‌آوری	۳/۳۳۱	۰/۶۳۲	۰/۸۰۱	-	-
۳	بهبودی اجتماعی	۳/۱۳۲	۰/۵۴۹	۰/۵۶۱	۰/۷۱۴	-

* کلیه ضرایب همبستگی در سطح ۰/۰۰۰۱ p. معنی‌دار بودند.

به منظور ارزیابی الگوی پیشنهادی از الگو یابی معادلات ساختاری استفاده شده است. جهت تعیین کفایت برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی شامل مقدار مجذور کای (xZ)، شاخص هنجار شده مجذور کای (xZ/df)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI)، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) و جذر میانگین مجذورهای خطای تقریب (RMSEA) مورد استفاده قرار گرفت. برازش مدل پیشنهادی با استفاده از داده‌ها، بررسی و تحلیل شد. شاخص‌های کلی برازندگی الگوی پیشنهادی در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

جدول شماره ۴. برازش مدل مفهومی

RMSE	IFI	RFI	CFI	NFI	GFI	P	CIMN/ DF	CIMN
۰/۰۶۱	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۰۰۰	۲/۰۰۷	۳۰۱/۲۴۱

جدول ۵. ضریب رگرسیونی و مقادیر شاخص‌های جزئی مربوط به فرضیه‌ها

فرضیه‌ها	ضریب رگرسیونی	مقدار بحرانی	P	نتیجه
تأثیر معنادار سرمایه معیشتی بر بهبود تاب‌آوری در همه‌گیری کرونا	۰/۴۵	۴/۱۲	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر معنادار سرمایه معیشتی بر بهبود تاب‌آوری اجتماعی در همه‌گیری کرونا	۰/۵۴	۸/۲۴	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر معنادار بهبود تاب‌آوری اجتماعی بر همه‌گیری کرونا	۰/۷۷	۱۰/۳۲	۰/۰۰۰	تأیید

در روستای چوب‌بست سرمایه معیشتی تأثیر معناداری بر بهزیستی اجتماعی و در نهایت بهزیستی اجتماعی بر بهبود تاب‌آوری اهالی روستا تأثیر معناداری دارد. بدین ترتیب با تقویت حمایت‌های اجتماعی می‌توان تاب‌آوری افراد را بالا برد.

بحث و نتایج

همه‌گیری کرونا در کشور مسئله جدیدی است و بررسی نشان داده است هیچ‌یک از مناطق کشور از این بیماری در امان نیست به نحوی که هر یک از مناطق کشور بر حسب امکانات، شرایط فرهنگی و تراکم جمعیت و نزدیکی به کانون آلودگی آثار این پدیده مخرب را تجربه کرده است؛ بنابراین نگرانی آن در مناطق روستایی به دلیل کمبود امکانات بهداشتی و در برداشتن جمعیت بالای سالمند بیش از مناطق شهری است. این بیماری واگیردار نه تنها سبب نگرانی‌هایی در ارتباط با سلامت جسمی همگانی شده؛ بلکه سبب بروز تعدادی از بیماری‌های روان‌شناختی نیز هست. در این شرایط، حفظ وضعیت سلامت روان روستائیان ضروری است. کاهش ابعاد آسیب‌پذیری روانی افراد در نواحی روستایی در برابر همه‌گیری ارتقا سطح تاب‌آوری آن‌ها یکی از رویکردهاست. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر سرمایه معیشتی بر تاب‌آوری مناطق روستایی در مقابل همه‌گیری کرونا با نقش میانجی بهزیستی اجتماعی انجام شده است. در این خصوص با توجه به جدول ۵، می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد سرمایه‌های معیشتی با ضریب رگرسیون ۰/۴۵ و مقدار بحرانی ۴/۱۲ تأثیر مثبت و معناداری بر بهبود تاب‌آوری روستائیان در مقابل همه‌گیری کرونا دارد که مطابق با تحقیق ایمانی و محمدی (۱۳۹۷) است. برخلاف تحقیق آن‌ها که به تاب‌آوری در مقابل بلایای طبیعی

پرداخت، پژوهش کنونی به تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر تاب‌آوری در مقابل بلایای انسانی ناشی از امراض پرداخته است که با استرس و اضطراب بیشتری همراه است و سطح تاب‌آوری بالاتری را می‌طلبد. تاب‌آوری به معنای پایداری و سازگاری با شوک و انطباق با آن است و وقتی در سطح یک خانواده یا اجتماع در نظر گرفته شود، سرمایه‌های معیشتی در آن اهمیت بیشتری می‌یابد، مطابق با یافته‌های این پژوهش، تاب‌آوری در مقابل همه‌گیری کرونا که در بسیاری از موارد با قرنطینه و کاهش رفت‌وآمد همراه است، در درجه نخست نیازمند ارتقاء شاخص‌های مالی معیشت مانند درآمد، هزینه و پس‌انداز و توانایی تأمین هزینه‌های خانوار است و در درجه بعدی به ارتقاء شاخص‌های انسانی معیشت مانند توانایی بهره‌گیری از رسانه‌ها جهت کسب اطلاعات بهنگام در مورد بیماری، توانایی تهیه امکانات، وسایل بهداشتی، مواد پروتئینی و دسترسی آسان به امکانات و خدمات بهداشتی است. در خصوص فرضیه دوم پژوهش می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد سرمایه‌های معیشتی با ضریب رگرسیون ۰/۵۴ و مقدار بحرانی ۸/۲۴ تأثیر مثبت و معناداری بر بهزیستی اجتماعی روستائیان در همه‌گیری کرونا دارد که با تحقیق رضایی و همکاران (۱۳۹۶) تطابق دارد. آن‌ها در تحقیق خود دریافتند که وجود پایگاه اجتماعی-اقتصادی تأثیر به‌سزایی بر بهزیستی اجتماعی افراد دارد. بهزیستی اجتماعی کیفیت روابط فرد با دیگران است و افراد دارای بهزیستی اجتماعی قادر به برقراری روابط با دیگران و حفظ آن هستند. لذا سرمایه‌های معیشتی به‌ویژه دارایی‌های اجتماعی مانند وجود ارتباطات فامیلی و خانوادگی و وجود روحیه همکاری و تعاون بین روستائیان باعث ارتقاء بهزیستی اجتماعی آن‌ها در شرایط همه‌گیری کرونا است؛ به‌طوری‌که

باعث ایجاد تشریک‌مسابی و افزایش همبستگی و مشارکت بین روستائیان می‌شود. در خصوص فرضیه سوم پژوهش می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد بهزیستی اجتماعی با ضریب رگرسیونی ۰/۷۷ و مقدار بحرانی ۱۰/۳۲ تأثیر مثبت و معناداری بر تاب‌آوری روستائیان در مقابل همه‌گیری کرونا دارد. نتیجه حاصل از فرضیه حاضر با نتایج پژوهش سواری و همکاران (۱۳۹۷) همگرایی دارد. وجود ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی، روابط متقابل و کمک به یکدیگر در این تحقیق از عواملی است که به ارتقاء تاب‌آوری روستائیان در برابر ترس‌ها و اضطراب‌های ناشی از بیماری کمک می‌کند. تاب‌آوری به معنای توانایی سازگاری با شرایط ناگوار و استرس‌زاست. پیوندهای اجتماعی و سهولت ارتباطات در محیط‌های روستایی زمینه را برای ایجاد مسئولیت جمعی و تبادل تجارب ایجاد می‌کند. بهزیستی اجتماعی زمینه را برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات بر اساس زندگی خویشاوندی و همسایگی قوی که تمایل به مشورت را فراهم می‌نماید، سبب کاهش آسیب‌پذیری جسمی و روانی در مقابل نگرانی‌های و استرس‌های ناشی از بیماری شده و شرایط را برای ارتقا تاب‌آوری در آن‌ها فراهم می‌نماید.

پی‌نوشت

1. Composite Reliability
2. Average Variance Extracted

منابع

1. Wu JT, Leung K, Leung GM.(2020) Nowcasting and forecasting the potential domestic and international spread of the 2019-nCoV outbreak originating in Wuhan, China: a modelling study. The Lancet. 2020
2. Zangrillo A, Beretta L, Silvani P(2020) Fast reshaping of intensive care unit facilities in a large

metropolitan hospital in Milan, Italy: facing the COVID-19 pandemic emergency. Critical care and resuscitation: journal of the Australasian Academy of Critical Care Medicine., 22(2):91-94

3. Birghi Fard A, Kargar F.(2016) The Role of Lifestyle in Health and Prevention of Corona Disease, Journal of Applied Studies in Social Sciences and Society, 2016, 3(1), p. 53 .
4. WHO and European Investment Bank(2020) strengthen efforts to combat COVID-19 and build resilient health systems to face future pandemics, world health organization, 1 May 2020.
5. Analytical news site Alef (2020), explanation about the death of two coronavirus patients in Kamkar Hospital of Qom, published on February 19, -www.alef.ir
۶. حیدری، مرتضی (۱۳۹۹). ضرورت مدیریت دانش در بحران کرونا ویروس جدید (کووید-۲۰۱۹)، مجله تصویر سلامت، دوره ۱۱، شماره ۲، ص ۹۴-۹۷.
۷. دشمنگیر، لایلا و محبوب اهری، علیرضا (۱۳۹۹). راهبردهای کشورهای شرق آسیا در مواجهه مؤثر با کووید-۱۹: درس آموخته‌هایی برای ایران، مجله راهبردهای مدیریت در نظام سلامت، (۴)۴، ص ۳۷۰-۳۷۳.
8. Shrewsbury, J. F. (2005). A History of Bubonic Plague in the British Isles. Cambridge University Press, London, Cambridge.
۹. ایمانی، بهرام و محمدی، علی (۱۳۹۷). تحلیل رابطه ما بین سرمایه‌های معیشتی و تاب‌آوری مناطق روستایی در مقابل خشک‌سالی مورد مطالعه: روستاهای شهرستان اردبیل، جغرافیا و مخاطرات محیطی، شماره ۲۸، ص ۱۴۷.
۱۰. سواری، مسلم و عبدشاهی، عباس (۱۳۹۸). واکوی نقش سرمایه اجتماعی در بهبود تاب‌آوری خانوارهای روستایی، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۱۰، شماره ۲، ص ۲۱۸.
11. Saltali, Neslihan Durmus, Og?Lu ; Erbay, Filiz ; Isik, Erkan ; Imir, Hatice Merve(2018) Turkish Validation of Social Emotional Well-Being and Resilience Scale (PERIK) Journal: International electronic journal of elementary education, June 2018, Vol.10(5), p.525
12. Keyes, M, L (2004). Social Well-Being in the United States: A Descriptive Epidemiology, In book: How Healthy Are We? A National Study of Well-Being at Midlife, Chapter: Social Well-Being in the United States: A Descriptive Epidemiology, Publisher: University Chicago Press, Editors: Orville G. Brim, Carol Ryff and Ronald Kessler, pp.350-372
13. Keyes, C. L. M. (1998). Social Well-Being. Social Psychology Quarterly, 61(2), 121. doi:10.2307/2787065
۱۴. جاهدی، رباب و رضا درخشانی (۱۳۹۸). رابطه همدلی و نوع دوستی با تاب‌آوری سرمازان، روانشناسی نظامی ۱۰(۴۰)، ص ۶۵-۵۷.
15. Waller MA(2001) Resilience in ecosystemic con-

۳۰. ایرجی راد، ارسلان (۱۳۹۹). بررسی آثار روانشناختی ویروس کووید ۱۹ در کارکنان سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی در زمان اضطراب (قرنطینه)، مجله روانشناسی تربیتی، شماره ۵۵، ص ۲۲۹.

31. Vinkers H, Amelvoort T & Bisson J, Stress resilience during the coronavirus pandemic, *European Neuropsychopharmacology*, 2020, No 35, p12-16

۳۲. رضایی، امید و نوغانی، محسن (۱۳۹۶). بهزیستی اجتماعی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، دوره ۱۴، شماره ۲، ص ۳۲-۳۸.

text:Evolution of the child. *American Journal of Orthopsychiatry*; No 71:290-7.

16. Conner KM, Davidson JRT (2003) Development of a new resilience scale: The Conner-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*; 18:76-82.

۱۷. عیسی نژاد، امید و حیدریان، منصور (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر بهبود تاب‌آوری و کیفیت زندگی آزادگان، مجله علمی پژوهشی طب جانباز، دوره ۱۲، شماره ۱، ص ۹-۱.

18. Huai, J. (2016). Role of Livelihood Capital in Reducing Climatic Vulnerability: Insights of Australian Wheat from 1990–2010. *PLOS ONE*, 11(3), e0152277

19. Addinsall, C., Kevin, S.G., Pascal, S., Betty, W. and Doland, N.J. (2015). Agroecology and sustainable rural livelihoods: a conceptual framework to guide development projects in the Pacific Islands. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 39(6): 691-723

۲۰. دربان آستانه، علیرضا؛ مطیعی، سید حسن و قاسمی، فرزانه (۱۳۹۷). تحلیل فضایی سرمایه‌های معیشتی کشاورزان، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۴، ص ۴۷.

۲۱. ایمانی، بهرام؛ یاری، ارسطو و محمدی مشکول، علی (۱۳۹۷). تبیین رابطه ما بین سرمایه‌های معیشتی و تاب‌آوری مناطق روستایی در مقابل خشک‌سالی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه محقق اردبیلی، ص ۱۵.

۲۲. اصغری سراسکانرود، صالح؛ جلالیان، حمید؛ عزیزپور، فرهاد و اصغری سراسکانرود، صیاد (۱۳۹۵). انتخاب استراتژی بهینه معیشت پایدار در مواجهه با خشک‌سالی با استفاده از مدل ترکیبی، مجله فضای جغرافیایی، دوره ۱۶، شماره ۵۵؛ ص ۳۱۳-۳۳۹.

23. Gillespe BM, Chaboyer W, Wallis M, Grimbeek P. Resilience in the operating room: Developing and testing of a resilience model. *Journal of Advanced Nursing*. 2007; 59(4):427-38

24. Martin, A, J. & Marsh, H. (2014). Academic resilience and its psychological and educational correlations: a construct validity approach, *Psychology in the Schools*, 43, 267-281.

۲۵. کیانی، سعید (۱۳۸۹). رابطه بین هوش هیجانی، سازگاری و تاب‌آوری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی، ص ۵۵.

۲۶. بشارت، محمد علی (۱۳۸۸). تاب‌آوری، آسیب‌پذیری و سلامت روانی، مجله علوم روانشناختی، دوره ۶، شماره ۲۴، ص ۹-۱.

27. Larson, J. S. (1996). The World Health Organization's definition of health:

Social versus spiritual health. *Social Indicators Research*, 38, 181-192.

28. Sajjadi H & Sadralasadat, C. [Social health indicators]. *Political-economy*; 2004; 19(3&4):244

29. Keyes, C., & Shapiro, A. (2004). *Social well-being in the United States: A descriptive epidemiology*. Chicago: University of Chicago Press.

